

S kytillen

Medlemsblad for Rømerike Historielag Nr. 4 - 2003 21. årgang

ADRESSE:
Historielagets Hus
Vestvollvn 54
2019 Skedsmøkorset

POSTADRESSE:
Romerike Historielag
Postboks 175
2021 Skedsmøkorset

TELEFON: 63878890
Automatisk telefonsvarer
kan formidle beskjeder.

E-post: rohist@online. no
Hjemmeside:
[http://www.historielag.no/
romerike/](http://www.historielag.no/romerike/)
Konto nr. 12862503013

Åpningstider for Historielagets Hus

Biblioteket torsdag kl 1700 - 2030
Siste torsdag i mnd. kl 1100 - 1530

Kontoret åpent hver torsdag fra kl 1030 - 1530

Redaksjon:
Kari Westbye, Fet
Tom Halvorsen, Nes
Trykket i 3100 eks.

Utsendelse:
Aslaug og Kristian Lieungh
Trykk: Lillestrøm Trykkeri
Stoff frist til nr.1 - 2004:
31. januar.

Forside bilde:

Gammelt Julekort hvor kunstner og utgiver er ukjent. Kortet er antagelig fra før 1900. Firkløver symboliserer lykkeønskninger for den forestående høytiden.

TOH

Romerike på Folkemuseet – en vandring gjennom sopp, råte, mugg og rot.

Lene Skovholt

Et familiebesøk på “Romerikstunet” i sommer skapte reaksjoner. Hvorfor kom vi ikke inn i noen av husene, og hvorfor så det så ille ut? Forfall, rot og søppel over alt ! Forholdene ble tatt opp i styremøte i Romerike Historielag som besluttet å se på saken. Vi tok kontakt med Folkemuseet, noe som førte til befaring med en imøtekommende konservator en

iskald dag i oktober. Her følger et lite referat fra en opplevelsesrik tur gjennom Romerikes fortid.

Vi startet med Smestadstua fra Gjerdrum, Romerikes stolthet på Folkemuseet. Hust bar preg av å ha stått avstengt en tid. Noe som lignet grovt mel fra veggene fanget straks oppmerksomheten, et tydelig tegn på at småkryp var i ferd med å forsyne seg vel av

Smestadstua fra Gjerdrum og pottemakeriet fra Norum i Nes

Her er småkrypene i ferd med å spise deler av Smestadstua.

huset. Et hjørne så slett ikke pent ut, hvit mugg og råte og god utsikt til himmelen gjennom sprekkene. Under det sjarmerende takskjegget ute lyste elendigheten i mot oss, et tak i totalt sammenbrudd.

Turen gikk videre til pottemakerverkstedet fra Nes. Huset var i ferd med å rase helt sammen.

Neste post på programmet var den lange, typiske romerikslåven fra Høland. Her hadde riktignok taket fått sin

Råte gjør bestandig inntrykk. Her et hjørne fra Smestadstua.

renessanse, men - - ! Enhver
gard i drift har det ryddigere
rundt husene sine en
Folkemuseet. Rotet fløt, inni og

utenfor. Og hva fant vi ikke
lagret inne i låven! Hoved-
bygningen fra Garsvik i Høland.
Klar til oppsetting i X – antall år.

*(I års-
meldingen til
Folke-museet
1948/49 er
hoved-
bygningen fra
Garsvik i
Høland nevnt
og et stabbur
fra Engelstad i
Nannestad)*

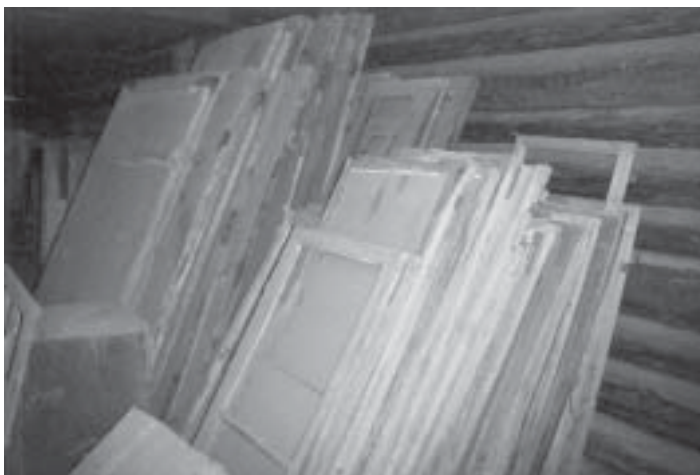

Garsvikbygningen slik den var.

Ikke rart at denne låven aldri er
åpen for publikum !

Stallåven fra Nannestad var
vel den beste – kanskje - - til
tross for rot og store klaser av

rød sopp. Temperaturen blant
deltakerne på befaringen steg
etter hvert som elendigheten
viste seg. Konservatoren som var
med oss virket og litt sjokkert,

*Her er deler
av den
staslige
bygningen i
dag.*

*Konservatoren
oppdager sopp
i stall-låven
fra Døli.*

selv om han nok hadde vært klar over at tilstanden ikke hadde vært den beste. Og midt i “Romerikstunet” en hovedbygning fra Trøgstad i Østfold. Heldig vis i noe bedre stand enn de andre husene, men det hjelper jo ikke oss romerikinger. En liten “konferanse” med konservator etter befaringen utløste et felles ønske om å gjøre noe. Han kunne fortelle at det i årevis hadde foreligget planer om flytting av Trøgstadhuset og gjenskaping av et fullstendig “Romerikstun” med den lagrede Garsvikbygningen i sentrum. Dessuten skulle nok et lagret hus fra Romerike, et stabbur fra Engelstad i Nannestad, settes opp.

Planene er altså i orden, både for vedlikehold og videre utvikling av Romerikes fortid. Men pengene mangler – og vilje til å prioritere denne delen av vår kulturarv. Østlandsbygdene er ikke publikumsmagnet på linje med Setesdal, Hallingdal og Telemark, men hvorfor være helt uteglemt ? Tross alt har størsteparten av Norges befolkning gjennom tiden sin bakgrunn fra flatbygdene. Også deres bakgrunn og identitet bør tas vare på og føres videre til kommende generasjoner. Vi ser klart hvilke muligheter som finnes i samarbeid med skolene i nærområdet. Romerike Historielag har besluttet å forfølge denne saken videre.

(Først ta vare på det som står i dag og åpne det for publikum, og så, i neste omgang, en videre utvikling). Hvordan går vi så fram ?

Opplysning er viktig. Deretter presseoppslag, danning av aksjonsgruppe, økonomiplanlegging, informasjonsturer til Folkemuseet for Romerikinger ?

Forslag til “veien videre” ser vi gjerne at DERE kommer med.

*Under det sjarmerende takskjegget ute lyste
elendigheten i mot oss.*

Deltagere på befaringen var Lene Skovholt, Eivind Strømman og Tom Halvorsen. Bildene er tatt av Tom Halvorsen.

Det var kanskje her det var på plass med et gammelt ordtak.
“*Sic transit gloria mundi*” - “*Slik forgår verdens herlighet*”.

TOH

**Motorvegprosjekt til Gardermoen.
Prosjekt fra 1950 - åra, lansert av ordfører
Ludv. Brustad, Nannestad.**

Et historisk tilbakeblikk.

Jon Brustad

Allerede tidlig på 50-tallet, var det klart at Gardermoen ville bli et sentralt alternativ i valg av storflyplass for Østlandsområdet. Fornebu begynte allerede da å få kapasitetsproblemer, både hva angikk trafikkmengde og muligheter til å utvide eksisterende anlegg. Dette førte til en årelang debatt hvor det etterhvert ble trukket inn en rekke nye alternativer. For ordfører Ludv. Brustad i Nannestad ble imidlertid ikke denne debatten særlig viktig, ettersom han var overbevist om at Gardermoen til slutt ville bli valgt. Men for at dette skulle skje, anså han det helt vesentlig at vegavstanden mellom Oslo og Gardermoen ble kuttet drastisk ved bygging av ny motorveg.

Dersom jeg skal følge den kronologiske orden, velger jeg å starte med tida like etter 2. verdenskrig. Som kjent overtok da Ludvig Brustad som ordfører

etter Karl Laache som var den sist lovlig valgte ordfører før krigen. - For oss som kjente forholdene rundt Gardermoen eksersersplass fra tida før, var forholdene nå helt anderledes. Stumpebakeriet med sin eim av godlukt på grensen mellom Nannestad og Ullensaker var borte. Det samme var de små, runde skogholtene på andre side av vegen. Her så vi ofte soldatene ligge henslengt i graset rundt et slag kort, mens hestene deres gikk og beitet. Nå var det plutselig bare høye nettinggjerdar å se som stengsel mot en endeløs slette. Der det tidligere var skogholt, skimtet en nå konturene av noen digre hangarder. Inne på sletten var det bygget to rullebaner for fly, èn øst-vest og èn nord-syd med kapasitet for de største JU 52 bombeflyene som tyskerne brukte under hele 2. verdenskrig. For en framsynt kar som ordfører Brustad var, så han straks klart

for seg hvilket enormt potensiale av arbeidsplasser og utvikling som skjulte seg bak nettinggjerdet. Det var han sjølsagt ikke aleine om, og det tok da heller ikke lang tid før "Det hvite hus" ble bygget. Bak dette prosjektet sto en rekke interessenter som ante at det bare var et tidsspørsmål før den sivile lufttrafikken nærmest ville eksplodere i omfang. I første etasje ble det bygget nødvendige rom for avgang og mottak av passasjerer, tolltjeneste og politi m.v. I annen etasje ble det bygget en større restaurant - med kjøkken! At kjøkkenet ble anlagt i byggets nordre del, skulle i ettertid vise seg å bli ett av Brustads beste kort - om enn noe tilfeldig - for hans inntreden i Gardermoen videre utvikling. Etter ei tid skulle det nemlig vise seg at omtalte kjøkken lå i Nannestad kommune, mens resten av huset, inkl. restauranten, lå i Ullensaker. Denne grenseoppgangen førte til at det ble Nannestad kommune som ble tilkjent myndigheten som konsesjonsgiver for salg av øl og vin m.v. i restauranten.

Retten til å drive restauranten ble gitt restauratør Gudrun Bjerke. Hun hadde solid bakgrunn fra tilsvarende virksomhet i Oslo og skulle etterhvert - sammen med sin bror Gunnar - bli en viktig pådriver for å utvikle Gardermoen til å bli valgt som hovedflyplass for Østlandsområdet. I sitt arbeid for å få dette til, hadde hun bl.a. tett kontakt med Ludvig Brustad i egenskap av ordfører i vertskommunen. Det antas imidlertid at Gudrun Bjerke og hennes bror, også hadde betydelige kontakter innen det politiske liv på Stortinget.

Hvorvidt det var ordfører Brustad, restauratør Gudrun Bjerke eller skipsreder/ flyselskapseier Ludvig G. Braathen som tok initiativet til planene om å bygge en ny og raskere motorvegforbindelse mellom Oslo og Gardermoen vites ikke. Helt sikkert er det imidlertid at det bare er snakk om disse tre. Men hvem av dem, kan en bare gjette eller analysere seg fram til. Personlig er jeg kommet fram til at det nok må være

Nannestadordføreren, med sitt grundige kjennskap til topografien fra Maridalen over Nittedal og Nannestad til Gardermoen, som står bak. Han vokste jo opp i Holter, midt i traseen, var ualminnelig godt kjent i Romeriksåsen, foruten at han også hadde bodd en periode av sitt yrkesaktive liv i Nittedal. Uten å undervurdere Gudrun Bjerkes kreative evner, vil jeg likevel ikke tro at restauratøren, Oslo-jenta Bjerke, har klart å fabrikere tanker om en slik veg. Jeg har imidlertid ingen vansker med å tro at hun med sin betydelige kontaktflate, har klart å koble flyskipsrederen Ludvig G. Braathen til den kreative Nannestadordføreren. At flyskipsrederen skulle ha kreert tankene om en motorveg over Romeriksåsen lyder usannsynlig. For ham ville vel et valg av Fornebu som hovedflyplass vært å foretrekke. Hans begrunnelse for å delta i de videre drøftelser lå åpenbart på et annet plan.

I årene etter krigen, fantes det svært få konsulentfirmaer som hadde kompetanse til å hjelpe

kommunene med overordentlig planlegging. Derfor ble det tatt initiativ til å danne et interkommunalt selskap med kommunene som medlemmer. Drivkraften bak selskapet, som fikk navnet Regionplankontoret for Østlandsområdet, var sivilingeniør Thorleif Johnsen. Han var selskapets faglige og daglige leder gjennom flere ti-år. På midten av 1950-tallet var medlemstallet nærmere 100. Nannestad kommune var en av disse. For ordfører Brustad ble det derfor naturlig å ta kontakt med dette selskapet for å få tegnet inn mulige trasèvalg på skikkelig kartmateriale, samt få en faglig vurdering av sjølve ideen om å bygge en motorveg fra Maridalen, over Romeriksåsen og til Gardermoen.

Planene som etterhvert tok form, ble fortløpende diskutert med skipsreder Ludvig G. Braathen som kom med en rekke positive innspill av økonomisk art. Blant annet mente han at planene kunne realiseres etter samme modell som ble brukt ved bygging av Holmenkollbanen.

Ludvig Brustad

Her hadde selskapet kjøpt opp tusenvis dekar billig skogsmark i områdene hvor banen var planlagt. Samtidig som banen ble bygget, ble de innkjøpte arealene bebygget med boliger av tildels høy standard, og solgt med meget god fortjeneste. -Fra sine samtaler med Ludvig G. Braathen, fortalte Brustad at Braathen virket svært opptatt av planene og "lekte" stadig med nye tall og kalkyler. Bl.a. fasinerte han med sin omgang

med de helt store tallene. Her sløyfet han konsekvent de tre bakerste nullene ettersom "leseligheten av tallstørrelsene da blir meget enklere og oversiktlige".

De endelige planene med kostnadskalkyler og det hele, ble etterhvert ferdig utarbeidet ved Regionplankontoret. Det skulle da vise seg at regionplansjefen sjøl var svært opptatt av disse planene ettersom kapasiteten på innfartsvegene til Oslo fra nord, innen få år var i ferd med å bli sprengt. Dessuten framsto det etterhvert betydelige krefter på Stortinget og i hele Østlandsområdet, som presset stadighardere på for å få til et vedtak om å velge Gardermoen som hovedflyplass. Dermed ble planene om å bygge en helt ny motorveg fra Oslo til Gardermoen ytterligere aktualisert. Dette førte til at regionplansjefen og styret i Regionplanselskapet valgte å la ordfører Brustads forslag om å bygge en ny motorveg over Romeriksåsen være hovedtema under "Regionplandagen 1956".

Regionplandagene var på den tida en årlig foreteelse som gjerne ble kombinert med selskapets årsmøte hvor alle Østlandskommunene ble invitert til å delta.

For ordfører Brustad vil jeg tro at “Regionplandagen 1956” ble en stor og svært krevende dag. “Dagen” startet i restauranten i “Det hvite hus” på Gardermoen hvor det var samlet et 100-talls delegater - hovedsaklig ordførere. Med i forsamlingen var også flere stortingsrepresentanter, vegsjefene i Akershus og Oppland, samt fylkesmannen i Oslo og Akershus Trygve Lie. Selskapets daglige leder, siv.ing. Th. Johnsen ledet møtet. Ordfører Ludvig Brustad og vegsjef i Akershus J. N. Matzow holdt innledningsforedrag og orienterte forsamlingen om motorvegprosjektet med støtte i et omfattende kartmateriale samt diverse praktiske og økonomiske analyser utarbeidet ved Regionplankontoret. Etter innledningsforedragene ble det fri meningsutveksling hvor også diverse sidetema ble tatt opp.

Etter en servering som restauratør Gudrun Bjerke sto for, ble konferansedeltakerne brakt med buss over Romeriksåsen til Gran. Underveis ble deltakerne holdt løpende orientert om det aktuelle motorvegprosjektet lenger syd på Romeriksåsen - uten at en mulig omlegging av vegen de kjørte på, på dette tidspunkt ble diskutert som noe seriøst forslag til en øst-vest forbindelse til Gardermoen(!). Bussene brakte etterhvert deltakerne til Granavolden Gæstgiveri ved Søsterkirkene på Hadeland. Under den påfølgende middag, holdt fylkesmann Trygve Lie en tale der han svarte på spørsmålene han hadde fått fra konferansedeltakerne. Han avsluttet sin tale med følgende ord: “Og til deg kjære Brustad, må jeg bare si at noe svar på ditt motorvegprosjekt kan ikke gis før Stortinget har tatt standpunkt til valg av hovedflyplass”.

Med denne uttalelse fra fylkesmann Trygve Lie under regionplandagen 25. juni 1956, ble videre prosjektering av dette motorvegprosjektet stilt i bero.

Prosjektet ble imidlertid tatt vare på av Planavdelingen hos Vegsjefen i Akershus og ble seinest trukket fram som alternativ på 90-tallet da planene for nye hovedveger i områdene vest for Gardermoen ble lagt fram. Som det vil forstås ble vegprosjektet til ordfører Ludvig Brustad og skipsreder Ludvig Braathen lagt definitivt til side da vedtaket ble fattet om å bygge

helt ny veg “over skauen” fra Lunner til Gardermoen. Det er imidlertid ikke utenkelig at prosjektet vil kunne se dagens lys en gang i framtida når presset fra eksisterende og framtidige befolkningskonsentrasjoner i søndre del av Nittedal og tilliggende områder krever en bedre vegforbindelse - både mot Oslo og mot Gardermoen.

Gardermoen i dag. Bildet er fra Oslo lufthavns hjemmeside

Fantasifulle navn.

I "Genealogen" nr 2/2002 har Jan Ivar Kristiansen en artikkel om artige navn. Gjengitt med hans tillatelse.

"Jeg slutter ikke å la meg imponere av fantasifullheten som man ofte kan finne prov på når det gjelder navn. Noen eksempler:

Oslo domkirkes kirkebok over dåpshandlinger 1831-42: Her døptes *Albortine, Frithiofna, Josvaine, Oscarhilda, Wincentina, Kanutta, Brynhildur, Arilda, Kunigunde, Ursulline*, og enkelte guttebarn var like heldige: *Soffen, Lillevel, Sønke Posthumus* (det opplyses at faren Sønke var død). I følge Kristiania notarialprotokoll giftet den danskfødte gartneren *Louis Johan Sofus Fredrik Heinrich Carl Stanislaus Syberg* seg den 6. april 1900. I Oslo Domkirke ble Skedsmo-fødte *Osloe Kirstine Nielsdatter* konfirmert 18. april 1830. I samme kirke ble 16 år og 1 dag senere danskfødte *Caroline Rosamunda Flora Alvilda Rosenbusch* konfirmert. Og i Universitetsgata i Christiania bodd i 1865 stiftamtmannsfruen, Ringsaker-fødte *Hanna Marie Mathea Gjerdrumnine, fru Arntzen*. Med

fare for å bli sensurert, tar jeg fra 1875-folketellingen ellers med den 41 år gamle ugifte moren, sypiken *Ingebor Pulesen* som tilbrakte sine dager i Rådhusgata 28 i Kristiania.

Jeg vil heller ikke unnlate å nevne *Sergei Anastas Sollyhof*, sønn av kammerherre *Christian von Munthe af Morgenstjerne og Hustrue, Fru Anastasia Sergevna Morgenstjerne, født Sollyhof*, som ble født i Garnisonsmenigheten 7. november 1839.

Og kanskje burde jeg også ta med 17 år gamle *Iver H. Barnaal* fra Sel som den 26. juni 1901 emigrerte til New York med White Star-linjen fra Kristiania. Og *Ari... unnskyld Adler Behn* som emigrerte med samme linje fra Larvik til San Francisco 10. september 1913. (Det kvinnelige trekløveret, *Oline, Clara og Sophie Hallo* som emigrerte allerede i 1885, blir vel uinteressante i denne sammenheng, så dem nevner jeg ikke)."

Skoleminner.

Av Alf Stefferud, Strømmen

Skoleminner hører med i ens liv. Ikke minst lærerne og deres strenghet. Noen slag med pekestokken og noe øreheising har nok forekommet av enkelte lærere. Vår klasse hadde vel den “snilleste” av dem, lærer Hoftun. Kanskje strakk vi “strikken” litt vel langt til sine tider. Vi startet i 1940, med frk Thorstensen i tre år, resten med Hoftun. Andre hadde nok noe mer ustadig lærerkrefter under krigen. De første krigsårene gikk vi på skolen vår, men da tyskerne tok den fra oss ble “trevarn” (Strømmen Trevarfabikk), “losjen”, “salen” og “bedehuset” og gamle skolen benyttet. En kort stund var det forbudt med skolegang. Det førte til noen dager med illegal skole i hjemmene. Det gikk bra helt til noen en dag hadde sett en viss person i kommunen med NS-merket på jakkeslaget som var på vei i retning der hvor vi skulle på hjemmeundervisning. Det ble raskt oppbrudd av 25 elever som forsvant i forskjellige retninger.

De nye makthaverne fikk svært få lærere med som

medlemmer i NS. Som små elever forsto vi ikke så mye av dette, men vi skjønnte at noen av dem var svært standhaftige, de ble “belønnet” med Finmarsk-tur og straffarbeid. Jeg husker svenskepakker og svenskesuppe. Vi som gikk på bedehuset brukte ofte ski om vinteren. Når vi skulle hente suppe på gamle Folkets Hus, plasserte vi spannet på skiene og tok dobbelt tak med dagens meny, som det var tre typer av: ert-beta- og havregrynssuppe. I tillegg fikk vi tran, som var viktig for våre magre kropper. Ikke alle likte tran, men læreren gjorde alt han kunne for å få oss til å ta vår spiseskje tran. En gang slo han en spiseskje tran opp i havresuppa til en som nektet å spise både tran og suppe. Læreren måtte “krype til korset” og ta ut tranperlene i suppa igjen.

Det var fint å gå på bedehuset, for der hadde vi større frihet. Riktignok var vår klasse plassert i lillesalen, og det nesten som sardiner i boks. En klasse et par trinn høyere enn oss hadde den store salen og mye bedre

plass. Dersom en for eksempel ikke hadde gjort hjemmeleksen i skjønnskrift, så hadde en glemt boka hjemme. Da var det alltid: “hjem og hent den”. Da var allerede skjønnskriftboka gjemt under gensen og turen gikk til poståpneriet (del av Hoberg-gården). Der var det blekk og penn og lekse ble utført der på skråpulten ved veggen.

Friminuttene kunne bli tøyd ganske mye dersom en var på andejakt i bekken eller i Stubberudkulpen. Det førte jo til litt skjennepreken, men en slapp å havne på bestyrerens kontor. Det var første etter krigens slutt noen havnet der, oftest fortjent etter den tidens oppførselsnormer. Men like fullt, ved skoleavslutningen i 1947 under bestyrerens tale: “Og så var jeg spent på om alle kunne klare MEGET i oppførsel på sitt vitnesbyrd”. De som hadde dårlig samvittighet trakk et lettelsens sukk da han fortsatte med: “*og sannelig alle har klart det i år også*”.

Vår klasse var litt “friskere” enn A og B-klassene, de hadde strengere lærer – Melheim og Beltestad de holdt

sine elever i sjakk. Vi hadde selvsagt gøy av å utfordre disse lærerne og det endte ofte med klage til bestyreren og så til lærer Hoftun, som uffet seg over oss. Noen ganger var det små bagateller som var gammeldagse etter vår mening. Men vi hadde et godt miljø og var stolte av vår lærer, en lærer som også jobbet for de svakeste i klassen. Selvsagt var vi den mest sportige klassen, både på skøyter, i skoleskirenn og på idrettsdagen.

Fire av Grønligutta hadde kastet småstein på vaktmesteren på trevarefabrikken fra brua på vei hjem fra skolen. Klage til bestyreren, det var jo ikke bra, så læreren fikk i oppdrag å ta seg av dette. Han sendte dem hjem for å fortelle mor hva de hadde gjort (far var jo på jobb), og så fortelle hva de sa så klassen hørte det. De tre første kom igjen og fortalte at “*det var ikke bra, de burde skamme seg*”. Fjerdemann som hadde lengst vei hjem kom igjen “*jo det var ikke så bra, men mora mi synes det var dumt å sende hjem unga midt i skoletida!*” Han hadde ikke vært hjemme i det hele tatt.

Hadde en fått stiloppgave var det slik at i en time på tidsfristedagen fikk lest opp kladden før en førte den inn. En rakk riktignok ikke å høre alle på en time, men en visst jo aldri hvem det ble. Det hendte jo at noen ikke hadde gjort kladden. En gutt hadde ikke det, og da han ble ropt opp for å lese sin stil, viste de fleste av oss at dette gikk ikke bra for'n. Men han rusla opp med boka, leste opp en fantastisk stil rett ut av hodet. Da vi fikk igjen stilene etter innføringa, fikk han følgende anmerkning "Jeg synes ikke din stil var så bra som kladden!" Guttens kommenterte "jeg synes jeg hadde skrivi litt dumt noen steder, så jeg forandra litt pån".

Lærer Fjeldvang hadde bibelhistorie. Klasserommet vente mot meieriet og for den som hadde utsikt var det mye å se på når bøndene med hest å kjerre leverte melk om morgenen. En elev hadde blikket sitt konsentrert mot dette og var langt fra lignelsen om den barmhjertige samariten, noe læreren hadde mistanke om, og spurt eleven: "Nå H...hvem var det som passerte på veien?"

(levitten hadde passert). Gutten svarte: "Det var en bonde fra Lørnskauen med hvit hest, men jeg veit ikke ån heter".

Vår skoletannlege gikk for å være "hardhent". Det var halvårig sjekk og vi ble innkalt etter alfabetet. Dette tannlegebesøket var jo gunstig i "tunge" timer, mens f. eks i gymtimene var det lite populært. I en gym time vi skulle kaste håndball ble vi kalt inn til tannlegen. Da turen kom til en av de ivrigste i ballspill forkyndte han "i dag får a ikke tatt meg for jeg har munnsår og da kan jeg ikke gape, kommer snart igjen." Han kom gråtende tilbake, tannlegen hadde bare åpnet munnsårene og heldt jod på, og med beskjed om å komme igjen imorra.

Siste året var det sløyd de tre siste timene på lørdag. Klassen før oss ryddet ofte dårlig opp etter seg. Da dette hadde pågått i lengre tid, forlangte vi en lørdag at læreren skulle hente bestyreren så han kunne se hvordan det så ut etter den klassen. Alle gutta var enige om "sit down" til dette hadde skjedd. Læreren hadde vel av kollegiale

grunner ikke lyst til dette, og vi satt ganske rolige – vi sto på krava. Da var det han kom med sitt utspill: “den som ikke vil arbeide i dag kan gå hjem”. Overraskende og utfordrende utspill på oss. Hvem turde å forlate sløydsalen? Vi ble stående å se på hverandre, hva ville skje hvis vi gikk? Melding hjem? Plutselig er det en som tar mot til seg, tar veska og labber ut. Hvor var solidariteten? Det endte med at tre til av oss gjorde det samme. Vi kunne ikke gå hjem å si vi hadde streika. Vi diskuterte saken, sjansene var gode for at Hoftun ikke ville gjøre noe med saken, han hadde jo sagt “Den som vil!”. Vi ble enige om å si hjemme at vi hadde fått fri. Så reiste vi på Bislett og så

skøytelandskamp mellom Norge og Sovjet og hygget oss sammen blant 20 000 tilskuere. Det ble ikke noe etterspill av saken, uten at sløydsalen var ryddet neste gang vi kom.

Senhøstes 1943 var vi på vei til skolen da luftvernsirenene gikk. Vi fortsatte mot skolen for der var det tilfluktsrom. Da vi kom til Skolegt. 1 kom bombeflyene mot Kjeller og vi ble stående å se på alle flyene som etter hvert slapp sine bomber. Da kom et par sivilforsvarsfolk og dro oss raskt ned i kjelleren.

Fredsdagene i mai glemmer jeg aldri. Vi hadde lite skole, og fikk gå i 17. mai tog for første gang. I gudstjenesten var vi litt stolte, for en fra klassen sang “Norge mitt Norge”.

Saugdalen bruksskole ble i 1889 overtatt av Skedsmo skolevesen.

Enebakk i gamle dage

Av Nils Pedersen Krogsbøl

Nils Pedersen Krogsbøl (1844-1928) ble utdannet lærer på Asker seminar. Han fikk lån i Enebakk Sparebank på gunstige vilkår mot å forplikte seg til å være lærer i hjembygda. I midten av 1870 flyttet han imidlertid fra Enebakk og dro etter hvert til Amerika. Derfra sendte han en rekke artikler til bladet Akershus som trykket dem i 1921-22. Artikkene ble samlet av Enebakk Historielag, og vi har valgt ut en av dem. I denne tiden hørte Enebakkneset til Enebakk (i dag er det en del ha Fet). Vi har foretatt en lett modernisering av språket.

Kw

Av de norske aviser ser jeg at herredene på Romerike begynner å ordne med å få forfattet sine bygdehistorier. Det vil bli både interessant og belærende for den oppvoksende slekt. Jeg antar at Enebakk ikke vil stå tilbake. Dens historie vil bli omfangsrik og belærende, såfremt den blir utarbeidet med omhu og forskning i de gamle dokumenter.

At Enebakk har vært bebodd i oldtiden er sikkert, derom vitner navnene: Thorshaug, Guslun og Tingstad på Enebakkneset. Rett ovenfor plassen Tingstad er en flat plass, hvor Svend Oppegaard på Ringstad viste meg noen flate steiner i 1861. Disse sto og til dels lå nede i bakken ordnet nogenlunde i en sirkel. Han fortalte meg at han hadde hørt av gamle folk at det ble holdt ting for Enebakk der, og at lagmannen skulle ha bodd på Krogsbøl. Navnet Krogsbøl er ikke gårdens opprinnelige navn,

Enebakk kirke

men gitt av danske embetsmenn. Nedenfor og øst for hovedbygningen, i havnehagen, er det en stor, litt oval oppkastet haug. Den var ikke bevokst med trær den tiden jeg bodde på Krogsbøl, fra 1859-66.

Kalkmaleri fra Enebakke kirke.

Denne haugen kalte de gamle husmennene for Lamanshaugen”, og de sa at den siste “Laman” ble

hauglagt der. Omkring 1855 var det en tjenestegutt på gården, med navnet “Sprakalæggen”. Han skulle grave i haugen tre torsdagskvelder for å finne skjulte skatter. Ja, han grov den første, ikke noe usedvanlig, den andre likeså, men den tredje – o ve! hva fikk han se? En dyktig stor padde kom veltende frem fra den oppkastede blåleira, han kastet spaden og løp hjem i stor forskrekkelse. Nok om det, hvis den haugen blir utgravet, kan det nok finnes noe der, godt bevart i den vannholdige blåleira.

Når det gjelder gårdens navn i eldre tider etter kristendommens innførelse så er det visstnok “Krysbo” av kryss/kors.

Enebakkes første kirke var oppført av tømmer på flaten like sør for gårdens nåværende bygninger. Denne kirken brant ned i det tolvte århundre.

Kirkefløtten var navnet på den åkeren, og grinden mellom havnehagen og innmarken het Kjørkegrind i den tiden jeg var der. Når vi pløyde og harvet på Kirkefløtten kom vi ned på steiner som vitnet om at det hadde stått hus der, og det var

også hull der. Kirken ble ikke oppført på Krysbo, men ble oppført på gården Odden, straks ovenfor “Ingers Bo”. Odden ble bolig for presten. Kirken hadde sine eiendommer og tiender og landskyld rundt i herredet. Det var en rik kirke. Kirkebygningen er solid, i gråstein med dobbelte vegger med luftrom imellom. Kirken var tekket med blyplater, men disse ble tatt av i 1808 for å omgjøres til traktement for svenskene når disse kom på besøk. Kirken hadde opprinnelig to klokker i tårnet, en stor og en liten. I det syttende århundre kom det en vinter en svensk krigsavdeling som stjal og plyndret langs Øierens vestsida. Disse tok den store klokken, slo hull i tårnets fot tok den ned, og kom så langt av sted som til Saltvedtbakkene, der måtte de la den ligge igjen da norske dragoner jaget dem bort. Klokkene ble hengt på plass, men enda kan en se det gjenmurte hull i tårnet fra innsiden. På sitt tyveritokt tok svenskene mye sølv og andre kostbarheter fra bøndene, blant annet tok de en vugge fra Søndre

Borud. Vuggen var forarbeidet av en eikestokk med kunstferdige utskjæringer. Den står nå på Ulriksdal slott i Sverige, i museums katalogen der står “fra Borud i Enebak”. Pastor H. E. Strøm så den der på sin feriereise i 1864, og han fortalte meg utførlig om dette. Kirken har også en tredje klokke i tårnet. Den ble kjøpt av kommunen på auksjon etter kammerråd Jul på Vestby, hvor den hadde vært gårdsklokke. Den ble hengt i kirkens tårn for å brukes “uten betaling” ved begravelser av “fattige, lægdslemmer og husmænd”. Foruten disse tre klokkene henger det en liten klokke – med “silvertoner” oppe på korets loft rett over klokkerstolen. Jeg har vært oppe på kirkens loft mange ganger. Pastor J. A. Welhaven var med meg en gang, og vi fant frem krusifikset, samlet inn penger til å få det forgylt og satt opp på alteret. Han ville også få den gamle vakre altertavlen satt i stand og på sin gamle plass, men kirkens eier J. Hansen på Østenbøl satte seg i mot.

Vinteren og våren 1854 var det innbrudd på Oppegård, Bøhler, Teltboden, på Tukkebøl to ganger, Østenbøl og Støttum. Lensmannen undersøkte vidt og bredt uten å finne noe. Dette året var kallet presteløst og ble betjent av og til av naboprester. I slutten av mai forrettet pastor

Benk nr.16. Gamle og Schrøblige Husmens Quinder.

L. Schønhøider fra Aurskog, søndag og mandag skulle han lese med konfirmantene.

Under overhøringen ble han oppmerksom på at kirkerommet ble fullt av røyk. Han sluttet overhøringen og gikk frem til prestegården, derfra ble folk sendt for å

undersøke. Disse fant en stor gryte som var stjålet på Østenbøl, full av utslukkede vedtrær, en melkekolle med vann i , og en hel del gamle militærklær, en dyne fra Tukkebøl, avgnagde kjøttbein og forskjellig annet tyvgods, men tyvene var løpt av sted. Noen dager senere så Johannes T. Linshus to karer oppe i Linshusåsen, der de hadde tatt tilhold under en stor berghele. Det ble sendt bud rundt etter folk for å fange dem, men de hadde på ny rømt. Johannes T. Linshus gjenkjente de to under steinhellen som to svensker som høsten før hadde hugget tømmer i Børterskogen.

Kirkens innredning er visstnok meget gammelt, men ved oppussing av en kunstmalers hånd ville den bli meget vakker. Hver gård har sine seter eller stolestader. Den nest bakerste er for “Repurterlige Reisende”, den

aller bakerste er for “Husmænd og Fattige” – “Der fattig Mand har Sæde endu, som det var før”. “ Ja, så sto det i mine ungdomsdage, og jeg antar, at stolene endnu har sit sorte bræt med hvitmalt Skrift.”

Redaksjonen anbefaler websiden til Marta E. Helland om Enebakk Kirke. http://it-student.hivolda.no/prosjekt/v01/230-Enebakk_kirke/index.htm

Noen rim og regler fra Romerike

Av Sylvi Kielland

Forskerne er ikke helt enige om hvordan “rim” og “regle” skal defineres, men det de er enige om er at rim, regler og ellinger hører til den eldste muntlig overleverte barnepoesien. Man kan kanskje skille mellom de rimene som blir annerkjent av voksne og de rimene og reglene som lever sitt liv blant barn, uten voksen innblanding. Nettopp det at de ikke er ment for voksne ører gjør dem spennende. I den senere tid er det blitt en voksende interesse blant forskerne nettopp for denne “folkediktingen” som foregår blant barn. Holdningen i dag er at dette er like viktig som annet stoff, og at man gjennom å

presentere hele bredden av barns uttrykk kan få et bedre bilde av miljøet reglene har vært brukt i og hvilke situasjoner og følelser de har sprunget ut av.

De fleste rimene og reglene har levd på folkemunne gjennom mange slektledd, men selve formen kan skifte fra bygd til bygd og fra familie til familie. Ofte viser de oss glimt fra en folkekultur som er lokalt farget samtidig som den er en del av en større felles kulturarv. Denne kulturarven finnes ikke bare innenfor vårt eget lands grenser. Når vi studerer rimene og reglene ser vi at de krysser landegrensene og at vi finner nære paralleller i våre naboland.

*Herren er vår råder,
vi ligger her og ber,
men lell tok reven hønen' våre
og katta hos'n Per...*

Dette rimet er fra Tangen i Fet og kan kanskje stå som en representant for mangfoldet innenfor denne sjangeren. I 1791 ble Stalsberg gård på Strømmen kjøpt av kammerherre Bernt Anker. Han ble dermed eier av en rekke sager i Sagdalen. Denne regla er knyttet til hans møte med en gammel kone som bar planker:

*Jeg går og stanker og bærer
planker
for kammerherre Anker,
for litt brennevin og litt øl
og litt kobber og litt sølv.*

En annen morsom regle er etter Erland Aasgaard fra Sørum:

*I morra skal jeg opp
sju otter før dag,
slå låven et slag,
baka duer'n før en deig,
slå slean under mej,
kjøre ni lass med regn
før den store høyskura kommer*

Dette er en “bakvendt – og skryteregle”, og da jeg skulle skrive den av etter et lydbånd fikk jeg problemer. Jeg måtte oppsøke en av etterkommerne av informanten for å få klarlagt noen av dialektordene i regla. Noen av uttrykkene hadde jeg misforstått og noen av ordene hadde jeg skrevet galt. Regla beskriver alt det bonden eller gårdsgutten mener han skal få gjort neste dag: han skal stå opp tidlig, ikke bare i otta men sju “otter før dag”, reparere hele låven og til og med bake før frokost. Så skal han slå mejer under sleden og skjøre ni lass med høy før den store regnskura kommer.

*Pissmann pissa på Pissmanns
gård,
og Pissmann trudde det regna.
Pissmann blei så mærrande sint,
tok av seg buksa og vrentg' a.*

Dette er ei regle etter Borghild Antonsen fra Strømmen. Den var fryktelig hemmelig og ble bare brukt når de var helt sikre på at det ikke var noen voksne innen hørevidde. Dette er ei regle som i all sin uskyldighet gjør opprør

mot de voksnes regler for god oppførsel. Gjennom rim og regler viser barna at de på den ene siden ønsker å tilegne seg de voksnes idealer for adferd og moral, men på den andre siden kan de også, gjennom for eksempel ei slik regle, vise at de kan spotte og gjøre opprør mot de samme idealene.

Gamle regler kan også gi oss glimt av et samfunn som var nokså forskjellig fra det vi har i dag når det gjelder normer, regler og ritualer. Gjennom regla

*Sur suppe, salt sild,
ét fort og tei still!*

kunne arbeidsfolk få uttrykt sin misnøye med dårlig eller utilstrekkelig kost ved husbondens bord. Andre sider ved tilværelsen fikk også sine dikt. Før i tiden var det ikke greit for fattigunger å slippe fram for presten. Foreldrene måtte gi presten gaver, og på mange gårder måtte dyr slaktes for å blidgjøre presten. Slik ble dette kommentert på Romerike (leses med tjukk l):

*Bukken brekte og hanan gol,
og gutten kun'te et einaste ord!*

LITTERATUR:

Kielland, Sylvi: *Fader er dranker og moder er død.*
Hovedoppgave UiO 1995

Etterlysing !

Jeg etterlyser 3 år gamle **Anthon Anthonsen**, hvis mor Indiana I/ Engebretsdatter forlot i 1875. Hun reiste til Kristiania sammen med svensken Nils Anderson. Anthon gikk på Flagstad skole fra 1880 til 1883 og ble innskrevet som Anton A. Berg. Han finnes ikke i 1875 tellingen for Berg gård ei heller i Fattigvesenets protokoller. Finnes det andre kilder man kan lete i for å finne hvor han og moren bodde fra fødselen i desember 1871 til han forlot Nes i desember 1883 ? Det samme gjelder Anthon's halvsøster **Emma Karoline Karlsdatter** født februar 1868, bodde senere på Hofsrud og var dels forsørget av Fattigvesenet. Det er ikke funnet noe om dem i Fattigvesenets Protokoller.

Kjersti Andersen, Postboks 155 Skøyen, 0212 Oslo

Hvor er dette?

Er det noen på Romerike som kan hjelpe meg med å identifisere vedlagte gamle fotografi. Det har tilhørt Hilda Iversdatter, født 1864

på Grønlia av Grøndalen, Nes, Romerike. Hun var datter av Iver Engebretsen fra Odalen og Karoline Amundsatter Grøndalen. Hilda ble gift med Hagbart Severin Claussen, flyttet til Oslo og drev en kolonialforretning

på Christiania Spikerverks område i Nydalen. Hun hadde nær slekt på Jødal og Huseby i Blaker. Kan bildet være fra Grønlia ? Hilda vokste jo opp der. (Bildet er dårlig, men godt nok til å kjenne stedet)

Torleif Solberg, Vågård, 3516 Hønefoss. Telf. 32131130

torleif.solberg@ringnett.no

Hvem var Birte ?

Jeg søker opplysninger om Birte Gulbrandsdatter Vestvolden fra Skedsmo. I Hurdal bygdebok bind 2 står det at Per Larsen Nordgarden Rud var gift med Birte. Per døde i 1725 og hun giftet seg igjen med Lars Jensen fra Karlseg, Eidsvoll. Hvem var hun? Var Birte søster til Gullik Gulbrandsen Vestvolden? Hurdal bygdebok bind 2: Lars Hansen

Rud f. 1645 g. m. Marte Persdatter Dorr. Deres sønn Håken d. 1704 hadde datteren Berte som ble gift med Gullik Gulbrandsen Vestvolden i Skedsmo.

*Grethe Bekkevold
Bekkevold
2032 Maura*

Ny bok med 390 gamle postkort fra Romerike

208 siders bok spekket med nostalgiske perler og interessante opplysninger om postkortene.

Til salgs hos lokale bokhandlere og ved de fleste postkontorene på Romerike. Pris kr. 348,-

Boken kan også bestilles fra:

Romeriksførlaget
Fjellstien 7
2056 Algarheim
tlf. 63975800 - 930 40 550

kjaa@romeriksførlaget.no

Sørum Bygdebok bind 1

Forsidebilde er hjulkors fra Imshaug Kirke.

Foto Anders Henriksen

Omhandler Nord Østre delen av Sørum. Den tar for seg bosetting, næringshistorie samt slekthistorie. Alle hus er nevnt.

Boka er på 704 sider. Forfatter er Jan Erik Horgen. Fredrikk Bjørge har skrevet avsnittene om middelalderen. Fotograf og billedredaktør er Anders Henriksen og Vidar Grimhei er formgiver og produsent. Pris kr. 850,- hvis du ikke har abonert på alle bøkene. Selges i bokhandel eller ved henvendelse til Blaker og Sørum Historielag.

JULEGAVER !

**Vi minner om våre årbøker som
fortsatt er å få kjøpt.**

Vi har også annen lokkallitteratur til salgs. Ring Kåre på
kontoret. Kontoret åpent hver torsdag fra kl 1030 - 1530.

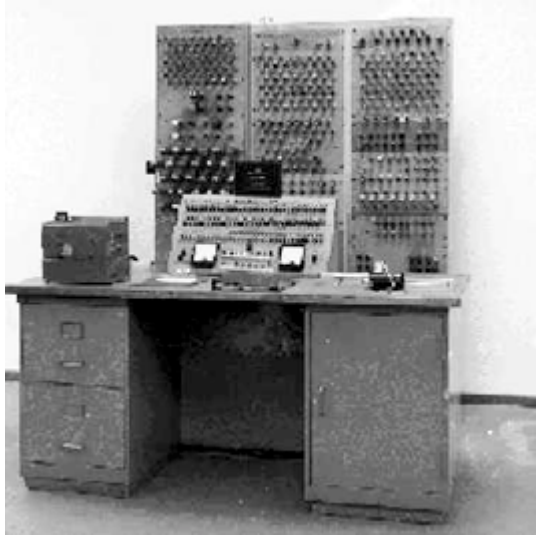
TELEFON: 63878890

Nusse fyller 50 år.

En kveld på internett kom jeg over denne jubilanten og kunne ikke la være å gjøre noen refleksjoner om utviklingen. TOH

NUSSE (Norsk Universell Siffermaskin Selvstyrt Elektronisk) var den første norske elektronmaskin som ble konstruert og bygd i Norge. I 1950 besluttet “Utvalget for matematikk-maskiner” etter initiativ fra sivilingeniør Thomas Hysing at det skulle bygges en 3-adressers parallell relémaskin ved Sentralinstitutt for industriell forskning (SI) på Blindern. Dr. Booth’s APEXC ble benyttet som sentralenhet, mens inn- og utlesnings-enhetene ble bygd av Hysing selv. Det ble konstruert en fotoelektrisk leser for 5-kanals hullbånd og output-enhet med hullbånd og skriver. Det første enkle programmet som skulle skrive “Hurra”, ble kjørt våren 1953 på Astrofysisk Institutt på Blindern. Størst betydning fikk NUSSE ved at hun var med på å skape et datamiljø i Norge. Grunnen til at maskinen fikk navnet NUSSE var at alle

datamaskiner den gang skulle ha kvinnenavn. Og hvorfor kvinnenavn? Ikke fordi de første programmerere var kvinner, nei, men fordi maskinene hadde så mye til felles med kvinner: De var lunefulle med mange feil, stoppet ofte og var ikke helt pålitelige. Det hører også med til historien at NUSSE var oftere til reparasjon enn i funksjon. NUSSE finner du for øvrig i museets datautstilling.

Hentet fra: http://www.museumsnett.no/ntm/no/utstillingene/stroem_lys/inthist.htm

Historisk juletilbud !

Med penn og pensel. En skissebok med minner fra Fetsund Lenser er en gjennomillustrert bok hvor forfatteren, David Kvebæk, har stått for både tekst og illustrasjoner.

Forfatteren, David Kvebæk (f. 1933 i Fet), er prest, familierapeut, kunstner og forfatter. Boka er hans bidrag til å levende-gjøre det unike miljøet ved Fetsund Lenser. Han har med penn og pensel festet lyse sommerminner til

papiret- alt fra den gang han var “sprettgutt” og “tippgutt” og senere tømmerfløter.

Med penn og pensel

Kr 160,- (veil. kr 198,-) Fetsund Lenser man-fre: kl. 08.00-15.00
helg: kl. 12.00-16.00 tlf. 63 88 75 50

Kurs

Blaker og Sørum Historielag arrangerer kurs i “Kvinne-/kjønnsperspektiv i lokalhistorisk arbeid og kulturvern” i mars-april. Foredragsholdere blir fra Romerike Historielag og Gamle Hvam Musem. Tid og sted vil bli kunngjort senere.

Ullensaker Historielag

Ullensaker Historielag feirer 20. dag jul på brannstasjonen Jessheim
tirsdag 13. januar 2004

B - BLAD

RETURADRESSE:

**Romerike Historielag, Postboks 175,
2021 Skedsmokorset**

***Romerike
Historielag
ønsker alle
sine
medlemmer
God Jul og
et godt nytt
år.***